

J
e
z
e
n
n
i
k

*Matilda Vresnik in Alenka Križnik poročena
Deutsch se odpovedujeta avtorskega honora-
rja v korist ohranjanja kulturne dediščine
kraja Lourenca na Pohorju.*

V Lovrencu so nekoč stari ljudje pripovedovali veliko pravljic o pohorskih jezerjih. Pravljica o Jezerniku je ena od domačih pravljic o velikem jezeru pod Roglo, ki ga danes ni več. V tem jezeru so nekoč prebivala pravljlična bitja; tako je umovala ljudska domišljija. In tukaj je prebival tudi povodni mož — lovrenški, pohorski Jezernik. Zapisana je po pripovedi starega pohorskega pastirja Šimena Kamenika in lovca Martina z Vrelenka. Spada torej med naše domače izročilo, ki smo ga dolžni ohraniti ne le za nas, ampak tudi za bodoče rodove. Saj je pravljica opomin za danes in jutri: kakšen naj bo človek v medsebojnih odnosih in do bogastva ter lepote naše narave, naših zelenih planin.

Drago Vresnik, dec. 1986

Po pripovedi zapisal
Drago Vresnik

Ilustrirala
Alenka Križnik

Jezerčnik

Med Planinko, Roglo in Plešičem se je svojčas razprostiralo veliko jezero. Bilo je črno, globoko in temačno. V njem je živel pokorski povodni mož, ki so ga zaradi jezera imenovali Jezernik. Večinoma je mož počival v svojem domovju sredi jezera, ker ni maral prevelike svetlobe. Zato je bilo jezero videti tiho in spokojno.

Ponoči, ko ni bilo ne lune ne zvezd, pač pa globoka tema, je moral Smodivnik z Jero na pot na obrežje jezerij. Jera, ki se je spajdašila s škopjenki, pa je jahala svetlečo metlo in podila moža proti Planinki. „Le hitro, kmetič,“ je govorila. „Čekinov je zmanjkalo, toda drevesa še rastejo in pokazala ti bom, kje boš sekal.“

Neke noči pa se je na breg jezera prikradel kmet Smodivnik, ki je imel kmetijo globoko spodaj ob Radoljni. Poslala ga je njegova skopa žena Jera. „Pojdi na jezerja“, je rekla, „tam je še nedotaknjen gozd. Posekaj nekaj dreves, da jih bomo prodali.“ In tako je kmet Smodivnik skrivaj prišel gledat mogočna drevesa.

Jezernik na dnu jezera je začutil človeka, ki se je v temi motal med debli in si ogledoval gozd. Njegove vile, živali in ptice so se poskrile pred človekom. Jezernik je poklical palčka Možuha in mu rekel: „Pojdi k kmetu in ga vprašaj, kaj bi rad in kaj išče.“ Možuh je poslušal naročilo in obljubil Jezerniku, da bo vse opravil.

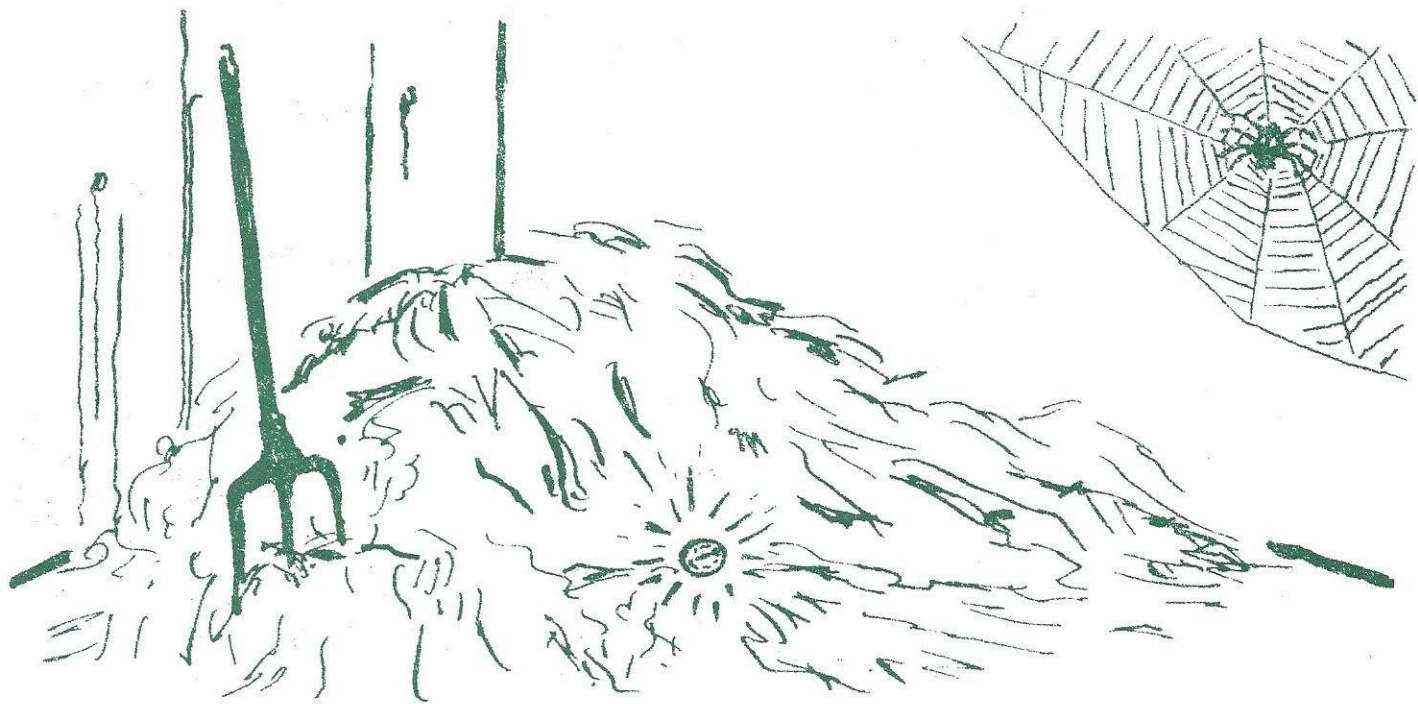
Kmet Smodivnik si je medtem ogledal najlepša drevesa na obrežju jezera. Rasla so prav tam, kjer je Jezernik navadno prihajal iz svojega vodnega domovja na svetlo. Prav tukaj bom posekal drevesa, da bo moja žena končno zadovoljna, si je mislil. Gozd je tako preveč temen in gost, poti pa so skrite in debela bom zlahka spravil domov.

Ko je palček Možuh zvedel od Smodivnika, zakaj se je prikradel k jezerjem, ga je resno posvaril, naj ne draži Jezernika. "Raje pojdi domov", je rekel Možuh. „Kadar te bo Jera preveč pestila zaradi denarja, me pokliči in pojdi v hlev, kjer boš v stelji našel zlat cekin.“ Smodivnik se je potolažil in je pristal na Možuhovo ponudbo.

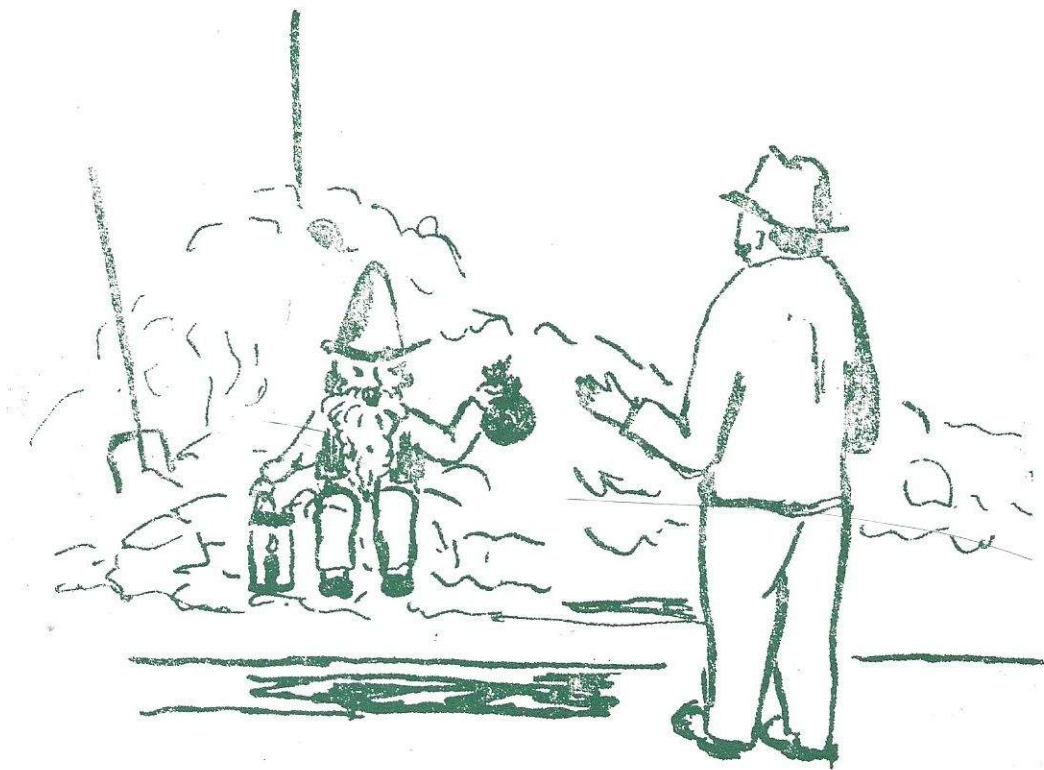
Poslej je bilo pri Smodivnikih vsega dovolj. Kadar je Jera postala nezadovoljna, je Smodivnik odšel v hlev in zaklical: „Možuh, Jera sitnari, pošlji cekin!“ In vselej, ko je pobrskal v stelji, je našel na tleh zlati cekin. Tako mu ni bilo treba k jezerjem sekati in krasti drevesa. Pri hiši pa je bil nekaj časa še mir.

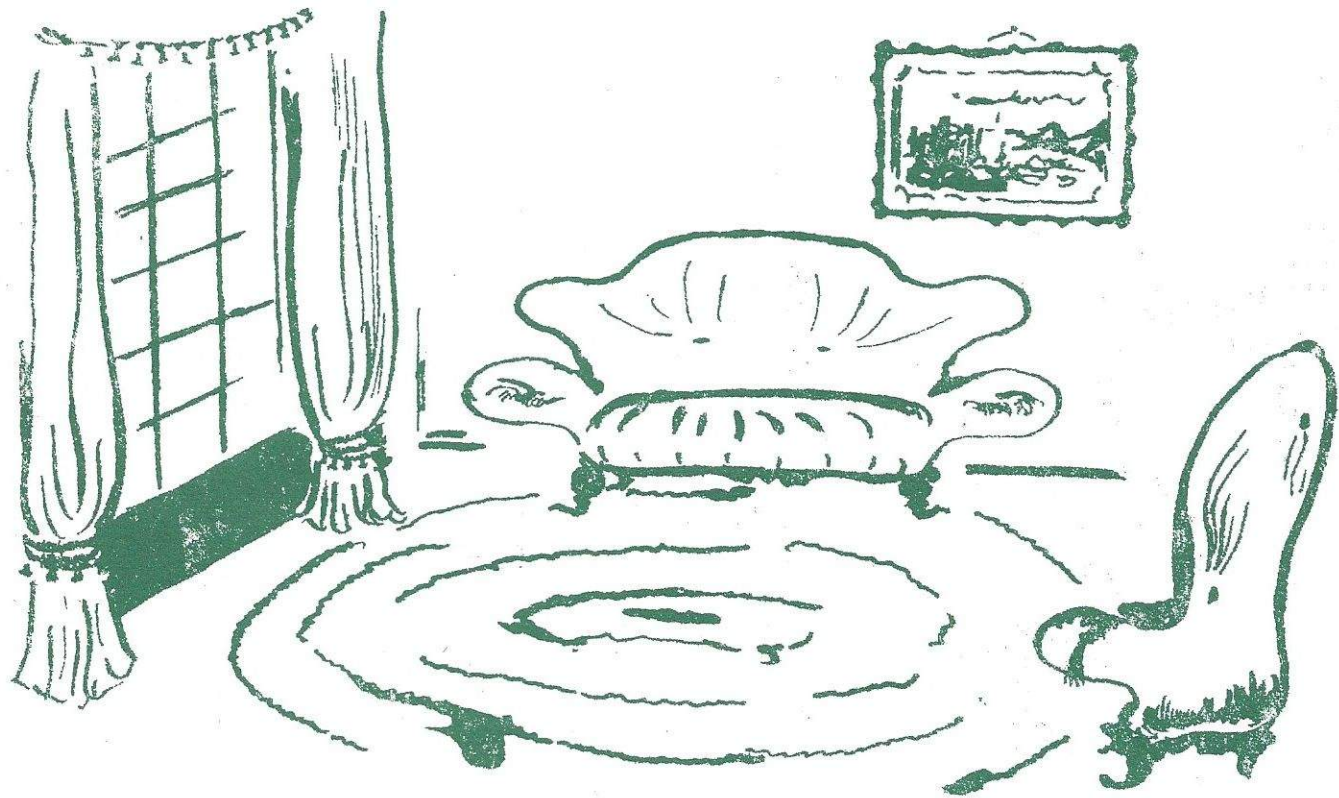
Jera, ki so ji ljudje pravili, da je hudobna, je bila skraja vesela cekinov. Zmerom sproti jih je zapravila; začela si je kupovati lepa oblačila in v glavo si je vse bolj vrinjala misel, da bi postala grofica. Postavljala se je pred ogledalo in terjala od moža, da jo je hvalil in ji nastavljal ogledalo, da se je videla tudi od zadaj.

Nekega dne, ko je Smodivnik spet klical Možuha, ker je bila Jera spet slabe volje, pa se je sredi stelje pojavil palček z vrečo cekinov. „Zdaj je dovolj“, je rekel Možuh. „Tule imaš vrečico cekinov, naredita z Jero, kar vaju je volja. Prevečkrat me kličeš, jaz pa nimam časa, ker moram pomagati Jezerniku prevažati vodo, da jo je v jezerjih zmerom dovolj.“

Hudobna in potratna Jera je hitro poskrbela, da se je vreča s cekini izpraznila. Preuredila je kmetijo v pravo graščino, navlekla v sobane bogato pohištvo in mnogo služabnikov. Kmetič je s strahom gledal to početje, kajti cekini so kopneli in prišel je dan, ko ga je Jera poklicala in mu pokazala prazno vrečo: „Zdaj boš začel znova“, mu je zapretila.

Ponoči so na bregu jezera pogosto rajale vile v žarkih svetle lune. Tedaj je prišel iz temine gozdov tudi modri palček Možuh. Povodni mož ga je pogosto pošiljal k pravljicnim bitjem in k živalim, kadar je bilo na bregu jezera preveč hrupa. Takrat je Možuh vzel svojo laterno in se odpravil mirit razposajene vile, ki so med plesom predle srebrne niti po smrečju.

Vile in škrati so zbežali z obrežja jezera, ko se je hudobna Jera pripodila k jezerjem. Kmetič Smodivnik pa se je ves znojen in upehan privlekel za njo. Prav v zalivu, kjer so rasla najlepša drevesa, je počival Jezernik, ki je to noč prišel pogledat, zakaj so vile zbežale s plesa v gozd. Zelo jezen in namršen je opazoval Jero, ki se je spustila na jaso.

Ježerniku se je kmetič smilil, ko ga je zagledal vsega upehanega. „Smodivnik, zakaj nisi poslušal Možuha?“ se je oglasil z gromkim glasom, da je odmevalo po gozdovih. „Pojdi raje domov, da ne dočakaš nesreče.“ Jera pa se je razjezila in zakričala: „Nič nama ne moreš! Moj mož bo sekal drevesa podnevi, ko si ti ne upaš na sonce.“

Čeprav se je branil, je Smodivnik moral prijeti za sekiro in žago. Jera ga je s škopjenki ščipala in mu ni dala ne jesti ne spati. Čim je posijalo jutranje sonce, je moral Smodivnik prijeti za sekiro in takoj sekati drevesa. Kmalu je v zalivu ležalo na kupe podrtih in okleščениh debel. „To bo spet cekinov“, se je radovala Jera, ki je sedela na mahu.

Ježernik je ponoči žalosten prihajal iz vodovja in si ogledoval skladovnice hlodov. Tudi vile, škрати in živali so se začeli ogibati velike frate, ki je zazijala na obrežju velikega jezera. Palček Možuh je moral ugasniti svojo laterno, ker je zdaj mesec močno sijal in je bilo preveč svetlobe na obrežju, ki je motila starega Ježernika.

Spodaj na Smodivnikovi graščini pa je hudobna Jera privrejala nočne gostije, ker se je veselila novega, ukradenega bogastva. Družila se je s škopjenki, kmetiča pa je zapirala v klet, kjer mu je dajala le kruha in vode. „Zdaj bom posekala vse gozdove“, se je hvalila pred gosti, „najbogatejša bom na vsem Pohorju. In pregnala bom Jezernika z jezerij!“

Ježernik se je na dnu svojega vodnega domovja zgrbil vase. Odkar so se svetle jase in gozdne prelihe razširile okrog jezerij, ni mogel več na obrežje. Samoten in star je poslušal odmev Smodivnikove žage in sekire. Ptice so utihnile, ker ni bilo več ob jezeru dreves, da bi sedale na veje in pletle gnezda. Od utrujenosti in obupa nad človekovo poklepnostjo je Ježernik tonil v mahovje na jezerskem dnu.

Palček Možuh, ki je ponoči prihajal na obrežje s svojo svetilko, se je na moč trudil, da bi uravnal potoke in potočke, ki so se stekali v jezerja. Toda vsenaokrog so štrleli iz trav le panji podrtih dreves, povsod se je grmadilo porušeno drevje. Sonce je sušilo rebri in potočki so usihali. Vile niso več prihajale plesat na travnate jase, ker jih je začelo zaraščati grmovje.

Ko je Smodivnik poklestil gozd okrog jezera, se je slabe vesti usedel k Radoljni in gledal v temačno globel, po kateri je drl potok in bučal prek skal. Zdaj bo Jera končno zadovoljna, je premišljal. Navalil je že gore hlo-dov za njeno lišpanje in veseljačenje. Dokler bo živel, drevesa ob jezeru ne bodo rasla. Tako je razmišljal Smo-divnik, ko je zrl v Radoljno in si brisal grenke solze z lic.

Proti jutru se je Smodivnik s sekiro in žago utrujen vračal na kmetijo. Toda že na razpotju, še preden je prišel do hiše, ga je zaustavila Jera. „Kam, stor neumni?“ je zarabila. „Denarja spet primanjkuje. Povabila sem veliko gostov na svoj rojstni dan. Zdaj boš začel sekati drevesa pod jezerom, ob Radoljni navzdol!“ Smodivnik se je na smrt prestrašil, toda Jera ga ni pustila domov, naganjala ga je nazaj v planino.

Smodivnik, ki se je spet vrnil k jezerjem, se je ves skrušen ulegel na mah. Ko je tako ležal, se je pred njim nenadoma prikazal palček Možuh. „Kmet, poslušaj,“ je rekel Možuh. „Če boš naredil še en golosek, bo Jezernik pognal podzemne vode na svetlo, zbral bo oblake in naredil nevihto, ki bo vse uničila. Že tako si storil dovolj hudega. Mahovje bo začelo preraščati jezerja, namesto bistrih jezerc bodo ostale le še črne mlake. Spametuj se, človek! Zadnjič te svarim!“

Čeprav bi Smodivnik zelo rad šel domov in vrgel sekiro in žago stran, se Jera ni ničesar bala, ne Jezernika in ne Možuha. Vedela je, da bo kmet cincal, zato je prišla s škopjenki za njim. S seboj je pripeljala staro gozdno čarovnico, ki se je razumela na zbiranje in mešanje zelišč. „Daj mu sedaj svoj čarovni napoj, da bo jutri začel sekati!“ je naročila Jera čarovnici. In ko je Smodivnik spal na mahu, sta mu ženski vtili v usta kapljice strupa.

Zarana, ko se je dvignilo sonce nad planinske vrhove, se je Smodivnik prebudil ves zmeden in začaran. Vneto je prijel za sekiro in žago in stekel k Radoljni. Palček Možuh je sicer pritekel na svetlo in poklical za njim, naj se spametuje, toda ni ga mogel zaustaviti. Smodivniku se je sicer zdelo, da sliši globoke glasove iz jezerja, vendar ni ničesar razumel. Lotil se je prvega drevesa in kot ponorel je zamahoval s sekiro, da so trske frčale na vse strani.

Že čez nekaj dni se je ob Radoljini, na obeh straneh globoke struge zasvetila velika poseka. Smodivnik pa je bil zastrupljen in začaran s strupom Jerinega pohlepa. Sekal je in sekal in nova drevesa so padala in bobnela na zemljo. Jera pa je pred svojim praznikom najela skupino tatov, ki so z voli in ukradenimi konji sproti odvažali hlode v dolino.

Na večer desetega dne je mamilo prenehalo učinkovati, Smodivnik se je v kočici iz lubja, ki jo je postavil sredi poseke, nenadoma predramil iz omame. Ko je zagledal okrog sebe novo poseko, se je zdrznil od strahu. Noč se je bližala, mračna in gluha. Niti glasu ni bilo slišati. Na nebu so se začeli grmaditi temni oblaki, ki so se čedalje hitreje bližali jezerjem. In ko se je stemnilo, je planine presekal močan blisk, zagrmelo je, kot da se odpira zemlja.

Smodivnik je nekaj časa prestrašen čemel v kočici, potem pa je skočil na plano. Namesto dežja so se ulili slapovi vode iz oblakov, a ker jih ni moglo ustaviti drevje, so drli po strminah proti velikemu jezeru. Povsod, kjer je Smodivnik bežal, so iz tal vreli potoki in vsak hip bolj naraščali. Jezero se je na mah napolnilo in mogočni valovi so butnili čez obrežje in začeli dreti proti globoki strugi Radoljine.

Sredi silne nevihte se je Jezernik potapljal v globine podzemnih voda. Sklenil je, da razdre svoje prelepo planinsko domovje, jezera, jase in potoke. Vile in pravljíčna bitja so odhajali v neznane kraje, kjer ni pohlepkih ljudi. Palček Možuh je ugasil svojo svetilko in se odpravil v svoj globoki podzemni rov, trdno odločen, da se nikoli več ne prikaže ljudem. Zgoraj v dolini z jezerji pa je bučalo, vrelo, krumelo. Silne vode so se stekale v jezera in prebijale jezove.

Smodivnik je bežal proti strugi Radoljne. Vodni pljuski so ga spodnašali, vsenaokrog so se dvigale velike umazane vode. Z golih posek so se zaganjali vanj kupi dračja in vejevja, ki so jih narastle vode gnale v globeli. Na vso moč je tekel, da bi ubežal povodnji. In ko je globoko v strugi Radoljne že mislil, da se je najhujšega rešil, je pridrl za njim visok vodni val in ga pokopal pod seboj.

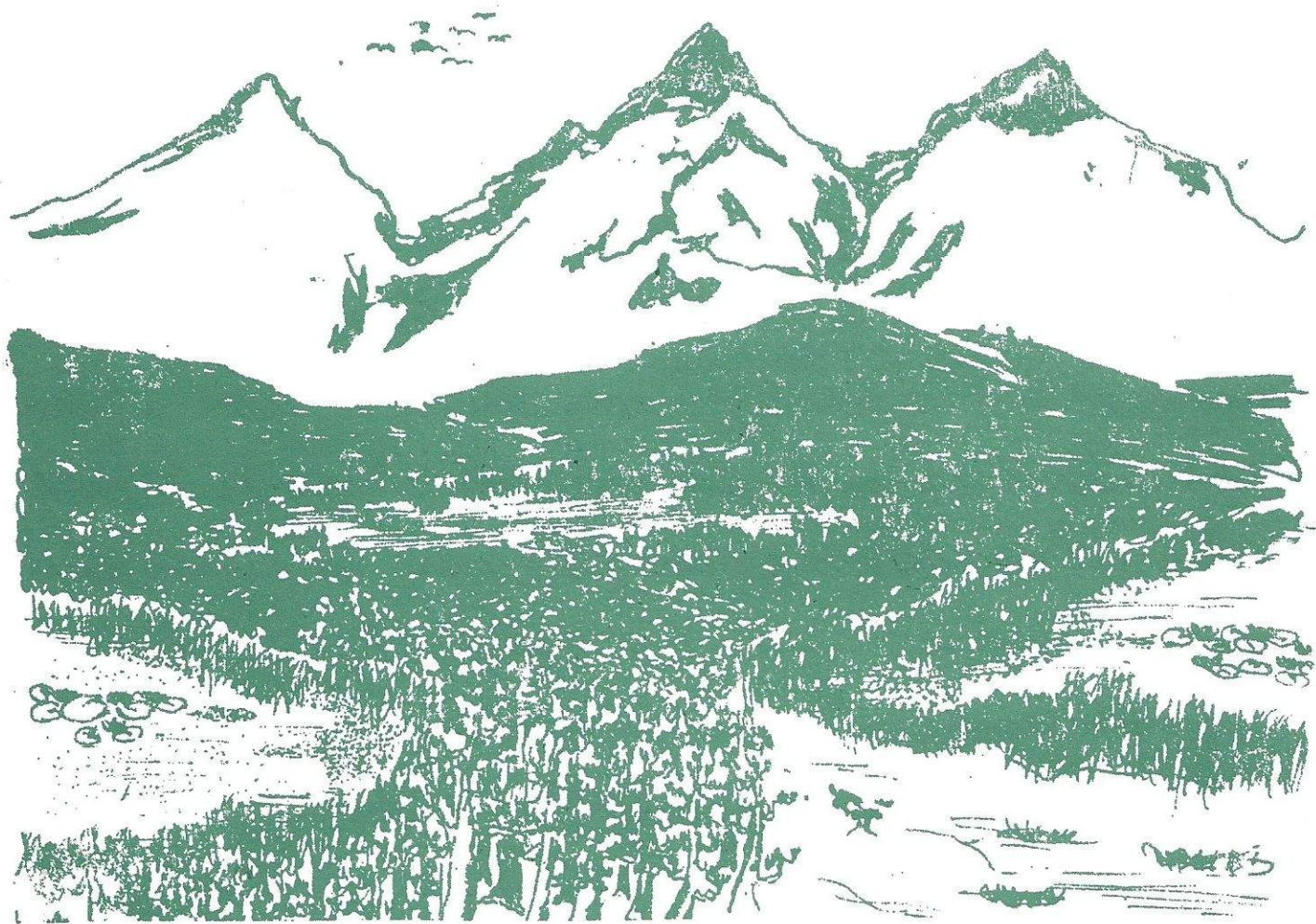
Na kmetiji je Jera to noč razpostavila sveče v zlatih svečnikih in sprejemala goste v veliki sobani. Prihajali so trumoma obubožani vitezi, tatovi in roparji, debelušni in lahkoživi trgovci in prekupčevalci, mešetarji in vseh vrst bogatini, lažnivci in oderuhi. Jera se je veselo sukala med njimi in razkazovala svoja bogata oblačila, zlat nakit okrog vratu in na zapestjih. Vsa je žarela od sreče.

Sredi noči, ko je lahkoživo razpoloženje Jerinih gostov doseglo svoj vrhunec, je nevihta z Jezerij zaorala tudi čez Smodivnikovo kmetijo. Narasla Radoljna je s svojimi valovi pljuskala po bregovih, dosegla je hišo, butnila v sobane, pokopavala pod seboj in odnašala trupla opitih razgrajajčev. V naraslem vodovju je izginila nališpana Jera, z njo vred njeni gostje in ves okras na stenah. Ko je povodenj pokopala Smodivnikovo kmetijo, so samo še škopjenki s svojimi žarečimi repi izginili v viharno noč.

Vodovje je odteklo. Radoljna je še poglobila svojo kamnito strugo v globeli. Jezerja so se iztekla, trave so se vrnile na jase in gozdne poseke. Le na vrhu Planinke je še ostalo sedem večjih vodnih okenc — to so Lovrenška jezera. Tih in mirno je sedaj sredi gozdov. Ponoči ni več vil in škreator, tudi palčka Možuha ni na spregled iz zemeljskih globin. Jezernik počiva globoko v svojem podzemnem vodovju. Ptice pa so se vrnile in vsako pomlad pletejo svoja gnezda.

Čeprav ni več pravljicnih bitij in lepih jezer med Roglo in Planinko, lahko človek v šumenju gozdov sliši zgodbo o lahkoživki Jeri in nesrečnem Smodivniku, ki je uničeval bogastvo in lepote planin. Kdor bo legel v mah in prisluhnil tihoti, bo nemara zaslišal iz globin smeh nočnih vil in starega palčka Možuka, ki pripoveduje gozdnim škratom o veliki jezi starega Jezernika, ki je kaznoval človeka. Jezernik sam pa še danes globoko spi zavrt v mahovje svojega mračnega vodovja.

Lepo je, da je Jezernik ponovno med nami – razmislimo o njem in ga tudi s pripovedjo ohranjajmo za prihodnje rodove!

Ponatis
Občina Lovrenc na Pohorju
April 2002

Krajevna skupnost Lovrenc na Pohorju
februar 1995

Lektorirala Matilda VRESNIK

Izdala in založila Krajevna skupnost Lovrenc na Pohorju

Natisnila Dravska tiskarna Maribor

Naklada 1000 izvodov

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-104/95 z dne 20. 2. 1995 se za knjigo plačuje 5 % davek od prometa proizvodov.

Ponatis založila občina Lovrenc na Pohorju

Naklada 500 izvodov